

ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА ГЛОБАЛИЗАЦИЯ

доц. д-р Диана Съботинова
Бургаски свободен университет

ECONOMIC GLOBALISATION INDICATORS

Assoc. Prof. Diana Sabotnova, PhD
Burgas Free University

Abstract: *Improving the understanding of the impacts of globalisation requires quantitative work in at least three areas: measurement of its magnitude and intensity, its economic impact, and lastly its links with structural adjustment policies. A set of indicators has been proposed, essentially in the form of ratios derived from basic statistics measuring the magnitude and intensity of the process of globalisation in its different dimensions. Priority is given to those that are considered the mainsprings of globalisation: international trade, foreign direct investment, the activity of multinational firms and the production and international diffusion of technology.*

Key words: *economic globalisation indicators, globalisation measurement*

Концепцията за икономическата глобализация и нейното измерване

Терминът „глобализация“ се използва за характеризиране на нарастващата интернационализация на пазарите на стоки и услуги, финансовата система, корпорациите и индустриите, технологията и конкуренцията. Три са основните сили, които допринасят за засилването на процеса на глобализация: • либерализацията на движението на капитал и дерегулацията, особено на финансовите услуги; • още по-голямото отваряне на пазарите за търговия и инвестиции, което стимулира международната конкуренция; • изключително важната роля на информацията и комуникационните технологии за икономиката. Глобализацията може да се разглежда като микро-икономическо явление, движено от стратегиите и поведението на фирмите, които реагират на промените. Правителството, чрез международните организации, също играе важна роля. Политиките на дерегулация и либерализация на икономиката, както и отварянето на пазарите, помагат за засилване на процеса на глобализация.

Глобализацията на търговията със стоки и услуги води до отварянето на нови и изключителни по размери пазари. Глобализацията на финансовите пазари ускорява растежа на инвестициите и стимулира движението на краткосрочния капитал. Глобализацията на конкуренцията е в основата на създаването на нови стратегически партньорства. Глобализацията на технологията е свързана със скоростта, с която се разпространяват иновациите, с международните мрежи, свързващи публични и частни изследователски центрове, както и със сближаването на стандартите. Глобализацията на корпорациите и индустриите е резултат от нарастването на преките частни инвестиции и релокацията на предприятията (най-вече съвместни предприятия),

споразумения за сътрудничество и стратегически съюзи, сливания и поглъщания. Последница от тези промени е фрагментацията на производствените процеси, при които различни стадии от производството на даден продукт се извършват в различни страни.

В една глобализирана икономика разстоянията и националните граници значително намаляват с премахването на пречките за достъп до пазара. Пазарите и производството на различните страни стават все по-зависими помежду си поради промяната в динамиката на търговията, капиталовите потоци и трансфера на технологични промени, които са основните движещи сили на транснационалните компании (ТНК). Благодарение на информационните и комуникационните технологии фирмите се превръщат в транснационални мрежи в отговор на интензивна международна конкуренция и нарастваща нужда от стратегически партньорства. Една от характеристиките на глобализацията е нарастването на взаимната зависимост между различните аспекти на процеса. В много случаи потоците от преки чуждестранни инвестиции пораждаат износ на стоки и услуги от страните на инвестицията и в повечето случаи са съпроводени от трансфер на технология и ноу-хау, както и от движение на капитал и нови потоци от преки чуждестранни инвестиции. Друга характеристика е свързана с моделите на международна търговия. Създаването на много чуждестранно базирани филиали от национални фирми, както и местни филиали на чуждестранни родителски компании, благоприятства вътрешнофирмената търговия.

Ускоряването на капиталовото движение и по-голямата мобилност на производствените фактори значително променят традиционните модели на специализация на страните. Тези промени подтикват много фирми в развитите страни да засилят своето конкурентно предимство като се специализират в диференцирани продукти с нарастващо технологично съдържание. Тази форма на специализацията на фирмите благоприятства вътрешноотрасловата търговия между страните. Много фирми от всички отрасли и различни страни създават споразумения за сътрудничество или възприемат стратегии за сливания и придобивания, както и мрежова организация, а това допринася за нарастването на преките инвестиции.

Експанзията на търговията и либерализацията на движението на капитал, заедно с напредъка в комуникационните технологии, водят до засилване на „глобалната конкуренция“ – термин, който е свързан с необходимостта фирмите да се справят с конкуренцията на всички пазари и в много области. Конкурентността зависи от синергията, генерирана от широк спектър специализирани индустриални, финансови, технологични, търговски, административни и културни умения, локализиращи в различни региони или дори на различни континенти.

Общите аспекти, характеризиращи икономическата глобализация, са:

- Намаляване на търговските бариери.
- Засилване влиянието на високата интеграция на финансовите пазари върху поведението и представянето на индустриалния сектор.
- Превръщане на преките чуждестранни инвестиции в решаващ фактор за световния процес на индустриално реструктуриране и развитие на нови глобални индустрии.
- Превръщане на транснационалните фирми в един от основните играчи на икономическата интернационализация.
- Сближаване на връзките между търговията и преките инвестиции.
- Възникване на транснационални мрежи за търговия и инвестиции (TRIMS, TRIPS, GATS).
- Интернационализиране на производството поради многонационалния произход на продуктовете компоненти.
- Обвързване на услугите и капитала с договори за сътрудничество и споразумения за подизпълнение между фирмите.
- Стратегиите за локализиране на дейностите на транснационалните компании са

силно повлияни от сравнителните предимства на страните и регионите. • Значителна част от световната търговия е вътрешнофирмена. • Усилва се международното разпространение на технологията и едновременно с това се скъсява цикълът на производство и технологични иновации. • Едновременната конкуренция на пазарите между многобройни нови конкуренти от целия свят, на рискови места, изисква изключително бързо структурно преустройство в много области. • Значително нараства взаимната зависимост между различните измерения на глобализацията (търговия, преки инвестиционни потоци, технологичен трансфер, движение на капитала). • Висока е степента на интеграция на националните икономики, но също така е значителен и рискът от предаване на икономически и финансови шокове от едни региони към други. • Скъсява се времето и пространството при международните трансакции и намаляват трансакционните разходи. • Нараства броят на регионалните споразумения за свободна търговия.

Микроикономическите аспекти, свързани с глобалните стратегии на фирмите, са: • Глобална концепция за пазарите. • Мултирегионални стратегии за интеграция. • Промени във външната организация на ТНК (сливания и придобивания вместо изкупуване на зелено, споразумения и алианси за сътрудничество, международни подизпълнители, световна мрежова структура). • Промени във вътрешната организация (just-in-time, аутсорсинг, по-малки средни производствени единици, индивидуализация на задачите и заплащането, намаляване на йерархичните отношения, нужда от по-голяма прозрачност и регулации, свързани с управлението).

Защо трябва да измерваме икономическата глобализация?

Глобализацията поставя нови предизвикателства пред статистиката и показателите, създадени да помагат на публичните власти и фирмите да оценяват развитието и да формулират адекватни политики. Съществуващата традиционна икономическа статистика и показатели са разработени във време, в което по-голяма част от икономическата активност, с изключение на търговията, е била извършвана вътре в страната. Тези измерители трябва да бъдат променени и адаптирани към този нов контекст, така че да вземат предвид засилващото се влияние от чужбина, главно по отношение на вътрешнофирмените отношения, които е много трудно да бъдат измерени.

Например, много анализи, фокусирани върху конкурентоспособността, разглеждат международната търговия като ключов фактор на глобализацията и завладяването на пазарите. Този фокус не отразява адекватно факта, че други форми на глобализацията, като преките инвестиции, могат да се окажат допълващи или да са част от алтернативна стратегия. Когато фирмата реши да разшири дейността си в чужбина (чрез инвестиции на зелено или посредством придобиване на съществуваща фирма), това се отразява на икономическата активност по различен начин. Например, производството може да намалее, ако чуждестранните филиали се държат като местни подизпълнители и произвеждат същите продукти на по-ниски цени, или производството може да нарасне, ако продуктите на филиалите са допълващи по отношение на продуктите, произвеждани в страната. Във втория случай допълнителното производство на родителската компания може да бъде изнасяно изключително към нейните филиали, докато част от продукцията на филиалите би била внасяна от родителската компания (вътрешнофирмена търговия). По-доброто отчитане на ролята на чуждестранните филиали помага и за по-доброто разбиране на природата на сектора на услугите, който доминира в развитите страни като добавена стойност или заетост.

Ролята на ТНК е изключително важна и по отношение на технологията. Измерването на т.нар. „национални изследователски усилия“ може да бъде повлияно от това, че изследователски центрове, а не производствени мощности бъдат преместени в чужбина. Намаляването на разходите за научноизследователска и развойна дейност в някои страни се приписват на факта, че редица големи компании са преместили своите изследователски лаборатории в чужбина. Тези компании също така придобиват чуждестранни лаборатории посредством сливания и придобивания. В същото време, значителна част от местните изследователски дейности се финансират от чужбина и са предназначени за предприятия в чужбина, докато чуждестранни предприятия, позиционирани в чужбина, предоставят изследователски услуги за местни предприятия. Има също така споразумения за съвместни изследвания и смесени предприятия, локализирани в трети страни, което прави трудно получаването на точна представа за значението на понятието „национални изследователски усилия“ и неговото влияние върху технологичния потенциал на страната.

Показателите, свързани с икономическата глобализация, като цяло трябва да отговарят на следните въпроси: • До каква степен може да бъде измерен интензитетът на процеса на глобализация? • Как може да бъде оценено влиянието на глобализацията върху икономическите резултати? • Как можем да измерим влиянието на реформите на структурната политика, които имат за цел националните икономики да извлекат по-голяма изгода от глобализацията?

Основни показатели за измерване на икономическата глобализация

Показателите за измерване на икономическата глобализация могат да бъдат разделени на три категории:

Референтни показатели: Това са най-често използваните и нужни за всеки анализ на икономическата глобализация показатели на световната икономика. Изготвянето на тези показатели следва да бъде приоритет за страните. На практика, значителна част от тези показатели може да бъде намерена за повечето развити страни (независимо от необходимостта от хармонизация). Статистическите власти на отделните страни са отговорни за попълването на празнините в своите статистически системи.

Допълнителни показатели: Тези показатели са разработени за предоставяне на допълнителна информация. Те включват показатели, които на теория са желани, но може да се окаже трудно и скъпо да бъдат изчислени на практика (като активността на ТНК в чужбина). Тези показатели са с по-нисък приоритет в сравнение с референтните показатели.

Експериментални показатели: Свързани са с въпроси, които са от нарастващо значение в контекста на глобализацията, но за които са нужни допълнителни усилия за изграждането на статистически концепции и методи (като новите форми на международно икономическо сътрудничество). Страните са приканени да участват в работата на международните организации по тези въпроси, както и да споделят своя опит.

Някои от важните въпроси относно дейността на транснационалните фирми, свързани с референтните показатели, са: • Какъв е размерът на ПЧИ (влизачи и излизачи) като дял от БВП? • Какъв е балансът на влизачи и излизачи ПЧИ за дадена страна? • Каква е склонността за реинвестиране на печалбата от преките инвестиции? • Какъв е дялът на чуждестранно контролираните филиали в икономическото производство (БВП, добавена стойност, брутно производство) и заетостта в изпращащата страна? • Какъв е дялът на икономическото производство на родител-

ските компании, брутно образуване на основен капитал, заетостта, компенсациите на служителите в изпращащата страна? • Какъв е дялът на чуждестранно контролираните изследователски разходи и общите изследователски разходи в приемащата страна? • Какво е съотношението между изследователските разходи на контролираните филиали в чужбина и общите изследователски разходи в приемащата страна? • Каква е ролята и влиянието на ТНК в търговията? • Какво е значението на търговията между родителските компании и техните филиали (вътрешнофирмената търговия)? • Дколко са важни филиалите в чужбина за предоставянето на стоки и услуги на международните пазари?

Сфера, обхват и интерпретация на референтните показатели

Показателите за измерване на икономическата глобализация са статистически инструменти, които измерват степента и интензивността на икономическата глобализация въз основа на различни видове анализ: • географски анализ на страните, регионите или света като цяло; • анализ на индустриалния отрасъл в един или повече сектори на икономиката; • вид на икономическа променлива. Показателите се изчисляват с цел да се стандартизират най-подходящите измерители на икономическата глобализация. Те позволяват да се правят сравнения на елементите на глобализацията във времето, между страните и индустриалните сектори.

Показателите най-често са свързани със съотношения, изразени като проценти, което помага да се правят сравнения между страните. Трендът на тези показатели във времето обикновено се свързва с нарастване или намаляване на интензитета на икономическата глобализация. Например, нарастването на дела на заетостта в предприятията под чуждестранен контрол предполага, че чуждестранната зависимост на икономиката (интензитетът) нараства. Индексът на концентрация (като този на Херфиндал) има обратна връзка със степента на географска диверсификация (глобализация). Това означава, че когато стойностите му са ниски, то степента на глобализация е по-висока.

Техниките за измерване позволяват конструирането на променливи, които са кумулативни между страните и/или индустриите, и позволяват изчисляването на регионални и интернационални показатели. Например филиали под чуждестранен контрол се определят така, че свързани променливи да могат да бъдат сумирани за страните от региона, за да се изчисли регионален показател на икономическа глобализация.

Така предложените основни референтни показатели, характеризиращи икономическата глобализация, са от следните области: *преки чуждестранни инвестиции; икономическа активност на транснационалните фирми; международно разпространение на технологията; глобализация на търговията*. Тези показатели имат за цел най-вече да представят икономиката на всяка страна като цяло (на агрегатно ниво). Много от тях могат да бъдат изчислявани и на секторно ниво, в зависимост от определени видове търговия, както и на ниво продукт.

Референтни показатели за преките чуждестранни инвестиции

Има три вида показатели, свързани с преките чуждестранни инвестиции. Първо, *степенна на глобализация на икономиката* се измерва чрез сравнения между страните, базирани на относителната значимост на финансовите потоци на ПЧИ, потоците на доходи и процента на ПЧИ като част от БВП. Всяко съотношение показва относителната значимост на глобализацията за съответната икономика (за инвести-

циите като цяло или за инвестициите по икономически сектори). Подробни данни във времето за промяната в БВП има във всички развити страни, които заедно със статистиката за ПЧИ дават пълна информация за страните. Съотношенията, базирани на ПЧИ, са структурни показатели, които отразяват взаимозависимостта на икономиките и степента на устойчиво чуждестранно присъствие в изпращащата и приемащата икономика.

Приносът на инвестиращата и приемащата икономика, както и на икономическите сектори за глобализацията, може да бъде измерен чрез съотношения, които показват относителния дял на отделните икономики или икономически сектори в сравнение с общите инвестиции. Съотношения, базирани на излизачи навън инвестиции, се отнасят за икономиката на прекия инвеститор, докато тези, базирани на влизачи вътре инвестиции, се отнасят за икономиката, в която се намира предприятието, обект на пряката инвестиция. Когато съотношението е свързано с икономически сектор, резултатите позволяват да бъде измерен относителният принос на различните икономически сектори към глобализацията чрез преките чуждестранни инвестиции. Нарастването на всеки един от тези показатели показва по-голям принос към глобализацията на приемащата или изпращащата страна или на отделните икономически сектори.

Възвръщаемостта на ПЧИ осигурява предварителна информация за рентабилността на предприятията, обект на пряката инвестиция. Ако доходът от ПЧИ нараства като процент от общите навлизачи в страната ПЧИ, то вероятно рентабилността на предприятията резиденти на преки инвестиции нараства, което ги прави все по-привлекателни за инвеститорите. Ако дялът на реинвестираните печалби, сравнен с дивидентите и разпределената печалба, нараства в дълъг период, това предполага желание за разширяване на инвестицията в приемащата страна. За да бъдат обаче потвърдени наблюденията, е нужна информация, свързана с цялостната бизнес стратегия на преките инвестиции и политиката към акционерите.

Референтни показатели за икономическата активност на транснационалните компании

Показателите, свързани с икономическата активност на транснационалните фирми (като производство, заетост, научноизследователска и развойна дейност и износ) могат да бъдат намерени за по-много малък брой страни (в сравнение с показателите за потоците на ПЧИ). Усилия да се събират този тип данни се правят отскоро и не всички концепции и базови определения са едни и същи във всички страни. Дори и в сектора на услугите, за който основните насоки са дефинирани в Ръководството за статистиката на международната търговия с услуги, те не се прилагат от всички страни.

Предложените референтни показатели за икономическата активност на транснационалните фирми се фокусират върху приемащата страна, тъй като малко страни имат нужната информация относно дейността на своите филиали в чужбина. Първите три предложени показателя се опитват да отговорят на следните въпроси: • Какъв е приносът на чуждестранно контролираните фирми към добавената стойност, брутното производство и формирането на основен капитал в приемащите страни? • Какъв дял от заетостта се осигурява от чуждестранно контролираните фирми в приемащите страни? • Какъв е дялът на компенсациите (доходи на час) при чуждестранен контрол в приемащите страни?

Следващият показател се отнася за ролята на родителските компании в участващите страни. Този показател е свързан с измерване на дела на общата активност на транснационалното предприятие в дадената страна (вземат се под внимание както филиалите под чужд контрол, така и родителските компании). В този случай и за да бъде избегнато двойното броене, е важно да се включат само родителски компании, контролирани от резиденти. Показателите могат да бъдат използвани, за да се направи цялостна оценка на ролята на чуждестранно контролираните фирми за икономическата активност на приемащата страна. Изключенията включват много аспекти от търговията и технологията – области, които се разглеждат отделно.

Показателите, свързани с активността на родителските компании в изпращащите страни, ще попълнят съществуващите пропуски, тъй като данните за ТНК се отнасят до активността или на чуждестранно контролираните фирми в приемащите страни, или на филиалите, контролирани от резиденти в чужбина. Активността на родителските компании в техните страни не е включена в проучвания нито за влизащите, нито за излизащите инвестиции, тъй като включва фирми, намиращи се в своите си страни и контролирани от резиденти. Единствената събирана информация, която е свързана с тях индиректно, е тази за вътрешнофирмената търговия.

Референтни показатели за международно разпространение на технологиите

Докато разпространението на информационните и комуникационни технологии е един от най-решаващите фактори за ускоряване на процеса на глобализация, разпространението на технологията на глобално ниво не напредва така плавно като международната търговия или преките инвестиции. За да развият своите технологии и иновации, глобалните фирми получават своето познание от множество информационни центрове, разположени в различни страни. Това е фаза, доминирана от създаването на многобройни изследователски и иновативни лаборатории извън страните на произход или придобиването на съществуващи лаборатории. Колкото по-голяма е възможността на тези лаборатории да създават нови технологии за световните пазари, толкова повече те допринасят за глобализацията на фирмите и индустриите, за които работят.

Предложените референтни показатели за международното разпространение на технологията засягат редица аспекти, които характеризират изследователската и развойна дейност, търговията с нематериални технологии под формата на патенти, лицензи, ноу-хау, техническа помощ, изследвания в областта на научноизследователската и развойна дейност (технологичен платежен баланс) и търговия с високотехнологични продукти.

За да бъде оценена степента, до която НИРД се глобализира в изследваните страни, са предложени четири основни категории показатели: • разходи за НИРД (и брой изследователи) на чуждестранно контролираните фирми като част от общите разходи за НИРД на приемащата страна; • дял на разходите за НИРД, финансирани от чуждестранни източници; • дял от добавената стойност, оборот или брутно производство, заетост на филиалите под чуждестранен контрол с НИРД като основна дейност; • дял на разходите за НИРД и брой изследователи на родителските компании в изследваните страни.

Първата група показатели кореспондира с НИРД активността на чуждестранните филиали и е свързана с влизащите в страната инвестиции. Тези показатели, които се изчисляват за голям брой страни, показват, че дейностите по НИРД са по-слабо

интернационализирани от производствените дейности, но продължават да се разрастват. Показват също така, че в повечето случаи дейността по НИРД е тясно свързана с други производствени дейности на филиалите в приемащите страни, и много рядко е напълно независима.

Глобализацията принуждава фирмите да концентрират своята дейност в областите, в които са по-конкурентни и да купуват всички необходими им технологии, които не са в състояние да създадат сами. Продажбата и покупката на подобни технологии води до нарастване на търговията с патенти, лицензи и ноу-хау, техническа помощ и индустриални НИРД. Покупките на такива форми на нематериални технологии са свързани с т.нар. „технологични плащания“, а продажбите им – с т.нар. „технологични приходи“.

Тези показатели традиционно се разбиват по индустриални сектори или географски области (по произход или направление). Друга важна разлика между свързаните и несвързаните компании е, че повечето технологични трансфери от този вид се извършват между родителски компании и техните филиали. За съжаление много малко страни събират подобни данни и поради това те са изключени от списъка с референтни показатели. Икономическата интерпретация на тези показатели не може да бъде направена самостоятелно без да се вземе предвид в същото време връзката не само с международната търговия, НИРД, преките инвестиции и споразуменията за сътрудничество, но също така и с други икономически агрегирани величини.

Търговията с високотехнологични продукти представлява най-широко проявената форма на разпространение на технологията, използвана за производство на стоки и услуги. Интересът, проявяван от правителствата към високите технологии, е оправдан от гледна точка на нарастващия им принос за икономическия растеж, засилването на технологичния и иновационен потенциал и индустриална конкурентоспособност, както и създаването на работни места с висока квалификация.

Референтни показатели за търговска глобализация

Най-старата форма на интернационализация на икономическата активност е търговията. В количествено измерение, търговията все още е най-значимата форма на интеграция в глобалната икономика. Показателите, включващи търговията, могат да бъдат на ниво страна, индустрия като цяло (производство и услуги), сектор (производство или услуги), фирма или продукт. Избраните показатели от списъка кореспондират с някои главни характеристики на международната търговия. Първите четири отразяват степента на глобализацията, а последните четири – търговията, свързана с чуждестранно контролирани филиали. Може да се твърди, че страната или секторът са по-интернационализирани, ако голяма част от местното производство се изнася. Това просто съотношение, особено когато се прилага за цялата икономика (общият износ към БВП), трябва да бъде интерпретирано внимателно, тъй като то отразява промените на цените, както и на обемите, но не отразява импортното съдържание на износа.

Международната търговия, в която участват ТНК, е свързана с последните четири предложени показателя, износ и внос на чуждестранните филиали в приемащите страни и вътрешнофирмената търговия (износ и внос) на приемащите страни. В обобщение, в приемащите страни чуждите филиали изнасят повече от средния износ на фирмите, контролирани от резиденти, но също така и внасят повече. Следователно търговията зависи от природата на инвестицията, от времето, през което е направена,

секторът, в който е направена и търговската стратегия на групата, към която филиалът принадлежи.

Вътрешнофирмената търговия е важен показател за степента на глобализация. Като цяло, показателят приема четири форми, в зависимост от това дали се отнася до износа или вноса от всяка страна и влизащата и излизаща инвестиция. По-конкретно, този показател измерва търговията между чуждите филиали и техните родителски компании, както и между други филиали, принадлежащи към същата група, търговията между родителските компании на местните фирми и техните филиали в чужбина, или между филиалите от една и съща група, разположени в различни страни. Само първите два показателя са предложени за референтни показатели. Съотношението между вътрешнофирмения износ към общия износ на сектора естествено зависи от броя и размера на филиалите в чужбина, от това дали продуктът е междинен или краен, и от това как са организирани фирмите. Може да се твърди, че в повечето от случаите съотношението ще бъде по-високо в случай на вертикална интеграция и по-ниско в случай на хоризонтална интеграция.

Списък на референтните показатели за измерване на икономическата глобализация:

Преки чуждестранни инвестиции (влизащи и излизащи ПЧИ)

Степен на глобализация посредством ПЧИ: • ПЧИ (финансови потоци) като процент от БВП; • ПЧИ (потоци от доходи) като процент от БВП; • ПЧИ (позиции) като процент от БВП.

Принос на инвестиращата (изпращащата) и приемащата страна по икономически сектори: • Относителен дял на ПЧИ (финансови потоци) по партньорска страна като процент от общия поток ПЧИ; • Относителен дял на ПЧИ (проценти) по партньорска страна като процент от общия размер на ПЧИ; • Относителен дял на ПЧИ (финансови потоци) по икономически сектори като процент от общия поток ПЧИ; • Относителен дял на ПЧИ (проценти) по икономически сектори като процент от общия размер на ПЧИ.

Възвръщаемост на влизащите и излизащи ПЧИ: • ПЧИ (доходи) като процент от ПЧИ (позиции) - норма на възвръщаемост на общите ПЧИ по икономически сектори или инвестираща страна - в измерваната икономика.

Икономическа активност на транснационалните корпорации (по страни и индустрии):

• Дял на добавената стойност на чуждестранните филиали, оборот или брутно производство, брутно създаване на основен капитал; • Дял на заетостта на чуждестранните филиали • Дял на компенсацията на служителите на чуждестранните филиали; • Дял на добавената стойност на родителската компания, оборот или брутно производство, заетост и компенсация на служителите; • Дял на добавената стойност на транснационалните компании на съответната страна (родителски компании и чуждестранни филиали), оборот или брутно производство, заетост и компенсация на служителите.

Международно разпространение на технологията (по страни и индустрии)

Степен на интернационализация на НИРД на ТНК в съответната страна: • Дял на разходите за НИРД и брой на изследователите на чуждестранно контролираните филиали; • Дял на индустриалните разходи за НИРД, финансирани от чужбина;

• Дял на добавената стойност, оборота и заетостта, дължащи се на чуждестранно контролираните филиали, чиято основна дейност е НИРД; • Дял на родителските компании в разходите за НИРД и броя на изследователите.

Степен на интернационализация на разпространението на технологията в съответната страна (общо и по индустрии): • Технологични плащания и приходи като процент от БВП; • Технологични плащания и приходи като процент от разходите за НИРД.

Степен на интернационализация на търговията в технологично интензивни продукти в съответната страна (общо и по индустрии): • Дял на износа на високо технологично производство на чуждестранно контролираните производствени филиали във високотехнологичното производство като цяло; • Дял на износа и в носа на високо технологично производство на чуждестранно контролираните филиали и родителски компании във високотехнологичния износ и внос като цяло.

Глобализация на търговията

Агрегирана търговия на съответната страна: • Дял на общия износ в БВП; • Средна величина на износа в БВП; • Дял на крайното вътрешно търсене, удовлетворено от внос; • Дял на БВП, генериран от общия износ.

Търговия на чуждестранно контролираните филиали: • Дял на чуждестранни филиали от общия износ на съответната страна; • Дял на чуждестранните филиали от общия внос на съответната страна; • Вътрешнофирмен износ на стоки от чуждестранни филиали в общия износ на стоки на приемащата страна; • Вътрешнофирмен внос на стоки от чуждестранни филиали в общия внос на стоки на приемащата страна.

Области за бъдещи проучвания

Изброените показатели не дават отговор на въпроси, свързани с икономическата глобализация, като: • Ролята на финансовите пазари, и най-вече на портфейлните инвестиции. • Международната миграция на хора. • Третирането на интелектуалната собственост, като патентите. • Влиянието на електронните бизнес процеси, като електронната търговия.

За някои важни аспекти, отнасящи се до движещите сили на икономическата глобализация, няма консенсус относно дефинирането на концепциите и измерването им, като: • Сливания и придобивания. • Инвестиции на зелено. • Инвестиране за разширяване на съществуващи мощности. • Релокация на дейности. • Статистика на предприятията в група. • Споразумения за сътрудничество. • Стратегически съюзи. • Международни подизпълнители (аутсорсинг).

Литература

1. Andersen, T. M. and T. T. Herbertsson, „Measuring globalization“, IZA Discussion Paper No. 817, 2003. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=434540 .
2. Arribas, I. et al., „Measuring globalization of international trade: Theory and evidence“, World Development, vol. 37, pp. 127-145, 2009. https://econpapers.repec.org/article/eeewdevel/v_3a37_3ay_3a2009_3ai_3a1_3ap_3a127-145.htm
3. Bhandari, A. K. and A. Heshmati, „Measurement of Globalization and its Variations among Countries, Regions and over Time“, IZA Discussion Paper, vol. 1578, 2005. <http://ftp.iza.org/dp1578.pdf> .

4. Caselli, M., „Trying to Measure Globalization Experiences, critical issues and perspectives“, Springer, 2012. <http://www.springer.com/la/book/9789400728066>.
5. Dreher, A. et al., „Measuring globalisation: Gauging its consequences“, Springer, 2008. <http://www.springer.com/de/book/9780387740676>.
6. Samimi, P., G. C. Lim, A. A. Buang, „Globalization Measurement: Notes on Common Globalization Indexes“, 2011. http://www.scientificpapers.org/wp-content/files/1216_Parisa_Samimi_Globalization_Measurement_Notes_on_Common_Globalization_Indexes.pdf.
7. Vujakovic, P. „How to Measure Globalisation? A New Globalisation Index (NGI)“, WIFO Working Papers, № 343, 2009. https://www.econstor.eu/bitstream/10419/128904/1/wp_343.pdf.
8. Vujakovic, P. „How to Measure Globalisation? A New Globalisation Index (NGI)“, Atlantic Economic Journal, vol. 38(2), p. 237, 2010. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11293-010-9217-3>.
9. Measuring Globalisation. OECD Handbook on Economic Globalisation Indicators. 2005. <http://www.oecd.org/dataoecd/37/25/34964971.pdf>.
10. Measuring Globalisation. OECD Economic Globalisation Indicators. 2010. <https://www.oecd.org/sti/ind/45954526.pdf>.